

tem ex parte satisfacere creditoribus : & si ex tertia parte aliquid ipsi superest ultra sustentationem suam , illius residui usufructum tenetur relinquere creditoribus , vel saltem partem residui , donec successive totum expungat debitum. Ut melius intelligatur hæc responsio , juvat scire 1. quod juxta consuetudinem in Normandia introductam tertia pars bonorum paternorum non possit hypotheca onerari aut alienari. 2. Quod juxta legem , qui filios familias mutuum dat ad fovendam vitæ liberioris licentiam , amittat omne , quod commodavit. *Pontas.*

CASUS XXI. Germanicus solemnem Professionem Religiosam emittens debet diversis personis 250. florenos.

3. Debita hæc non extinguuntur per votum pauperitatis : & hinc , si Germanicus possit disponere de re quadam cum consensu Superioris sui , tenetur in conscientia id omne , quod per laborem suum , vel alia media licita lucrari poterit , applicare ad dissolvendum debitum ; cum non obstantibus votis ipsius semper subsistat jus creditorum. *Pontas.*

NOTA. Tales tenentur sub peccato mortali monere Superiorem de sua obligatione non solum ante professionem , sed etiam ante susceptionem ; quia Religiones non intendunt recipere gravatos ære alieno. Et hinc , si debita forent gravia , valor professionis foret ad minimum dubius , ac proin votum esset dispensabile ab Episcopo.

Vide *Solutio. Hypotheca. Restitutio.*

DEBITUM CONJUGALE.

Ufus matrimonii non est licitus , nisi in eo observentur circumstantiæ requisitæ in ordine ad finem , ad quem matrimonium institutum est , nempe ad generandam prolem , & ad exsolvendos actus conjugii , ad quos conjuges ex justitia sibi invicem obligantur , aut saltem ad vitandam incontinentiam ; solum prima duo motiva a peccato excusant , tertium non ab omni peccati genere immune est. Quilibet conjugum alteri serio , instanter , ac rationabiliter petenti debitum conjugale tenetur obedire sub peccato , & quidem ordinarie mortali , si recusatio non sit ex causa legitima.

CASUS I. Meliton & Titia , antequam factæ fuissent denunciations , ex dispensatione Episcopi contraxerunt matrimonium : voluit tamen Episcopus , ut denunciations supplerentur sequentibus tribus dominicis post celebrationem matrimonii ; expresse insuper inhibuit , ne consummarent matrimonium ante ultimam denunciationem .

3. U-

3. Uterque conjugum peccat mortaliter consummando matrimonium ante ultimam denunciationem. *Pontas.*

CASUS II. Apollinaris & Justina contraxerunt matrimonium vespere in die sabbati , quo ipso die Apollinaris petiit debitum ante benedictionem nuptialem , quam primum recipere potuerunt die sequente sub Missa.

3. Non peccarunt mortaliter , saltem nisi accesserit contemptus legis Ecclesiasticæ , præcipientis istam benedictionem ; aut notabile scandalum : Concilium enim Tridentinum sess. 24. c. 1. solum hortatur , ne consummetur matrimonium ante benedictionem sacerdotalem , non præcipit. Hæc est opinio Toleti , Navarri & plurium aliorum Theologorum. *Pontas.*

NOTA. Cum valde probabilis sit eorum sententia , qui docent , per benedictionem nuptialem conferri gratiam Sacramentalem , sicque contractum nuptialem fieri Sacramentalem , peccatum , mortale foret , stante hac incertitudine consummare matrimonium , sicque separare contractum a ratione Sacramenti.

CASUS III. Dunstanus habens votum perpetuæ castitatis , nondum obtenta dispensatione contraxit matrimonium , idque consummavit.

3. Antequam consummet matrimonium ; tenetur sub peccato mortali omnia media possibilia tentare , per quæ possit adhuc servare votum suum , vel solemnem professionem emittendo in Religione , vel inducendo conjugem ad æquale votum , vel saltem inducendo eam , ut renunciaret juri petendi debitum , aut denique obtinendo a legitimo Superiore dispensationem in ordine ad reddendum debitum , si petatur. Si nihil horum tentavit , peccavit consummando eo gravius contra votum suum ; quia per consummationem se reddidit impotentem ad illud deinceps servandum. Opus tamen non foret ejusmodi medio , si conjux ante consummationem matrimonii per adulterium excidisset jure suo petendi debitum. *Pontas.*

NOTA. Medium ex omnibus in responsione relatis convenientissimum est petere dispensationem ab Episcopo , qui eam impertiri potest , cum periculum est in mora , ut re ipsa est inter conjuges adhuc juvenes. Quomodo sperari poterit , hominem heri maritum , hodie futurum Religiosum , qui vitam vivat statui congruentem ? Quænam religio eum recipiet ? Et unde tam repentina vocatio ? nonne ex desperatione ? nonne ex contracto peccaminose matrimonio ? Respuunt sacri Ordines ejusmodi candidatos , quos & sibimet ipsis , & suis ac universæ Religioni oneri , ne dicam , scandalo futuros haud abs ratione ac exemplo præsumere possunt. Et quænam verisimilitudo , puellam , quæ nupsit , ut fieret mater , tam libite

tenet-

renunciaturam juri suo & quidem per votum, cujus eam cras certo certius poenitudo subitura foret? Idem dicendum de foemina, quæ emisso voto castitatis matrimonium contraxit: aut enim omnis conatus adhibendus adimplendi votum, aut quod consultus est, petenda dispensatio, sine qua non potest quidem petere debitum, tenetur tamen reddere. *Potest sine peccato solvere*, verba sunt S. Bonaventuræ, quia facit id, ad quod tenetur. Nunquam tamen potest sine peccato petere. *Et si comparis moriatur, tenetur omnino continere.*

CASUS IV. Heraclides sic exigente temperamento admodum propenso ad libidinem frequenter petit debitum a conjugæ suæ, ea sola intentione, ut evitet periculum labendi in fornicationem, aut quodpiam aliud peccatum contra castitatem conjugalem.

R. Non est absolute certum, Heraclidem peccasse in hoc casu. Prudenti Confessario sufficiat, si adhortetur eum ad continentiam, aut ad melius formandam intentionem suam. Peccatum, siquod subesset, foret tantum veniale juxta mentem ipsorummet Theologorum, qui existimant, Heraclidem peccasse in hoc casu. *Pontas.*

CASUS V. Eustadius petendo debitum plerumque non habet aliam intentionem, quam ut sibi procuret voluptatem ex usu matrimonii.

R. Peccat venialiter; nam Innocentius XI. damnavit hanc propositionem: *Opus conjugii, ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.* *Pontas.*

CASUS VI. Adalbertus quandoque exigit debitum ex solo motivo quidpiam exinde contribuendi ad conservationem sanitatis.

R. Peccat venialiter. Regula a D. Thoma stabilita poterit servare ad solutionem omnium casuum in hoc genere: *Duobus solum modis, ait: conjuges absque omni peccato conveniunt; scilicet causa prolis procreandæ, & debiti reddendi. Alias semper est ibi peccatum, ad minus veniale.* *Pontas.*

CASUS VII. Adamus solet exigere debitum diebus Dominicis, & Festis.

R. Peccat venialiter: mortaliter tamen peccaret, si id fieret ex contemptu diei festi. Quod attinet sacram Communionem recipiendam a persona conjugata, quæ eo die reddidit debitum, potest, ea permitti, si nihil amplius actionis præteritæ inhæreat imaginationi talis personæ, aut sensibus, eaque habeat ingens desiderium accedendi, aut si communionem omittendo notaretur ab aliis, aut si habeat aliam specialem rationem recipiendi Sacramentum. *Actus matrimonialis, ait S. Thomas, quamvis culpa careat, tamen quia rationem deprimit*

mit propter carnalem delectationem, hominem reddit ineptum ad spiritualia; & ideo in diebus, in quibus præcipue spiritualibus est vacandum, non licet petere debitum. . . . Non peccat mortaliter, addit S. Doctor uxor vel vir, si in die festivo debitum petat. . . Verum dicit in alio loco: *petens debitum in tempore sacro, si petat ex contemptu, mortaliter peccat.* *Pontas.*

CASUS VIII. Gabriela vehementer fuit sollicitata a marito ad reddendum debitum; cum autem illa sciret, non posse a marito id exigi absque peccato mortali, reddere recusat.

R. Si peccatum mariti sit ex quadam circumstantia, quæ reddit actum illicitum, potuit uxor salva conscientia negare debitum: sic si maritus exigeret actum conjugalem in Ecclesia, aut in loco publico, aut cum effusione seminis extra vas, uxor debet absolute negare, nec posset absque peccato reddere. Si vero peccatum se tantum tenet ex ipsa persona mariti, & hic aliunde non excidit jure petendi debitum, uxor in conscientia tenetur reddere debitum. *Pontas.*

CASUS IX. Ægidius sæpius ab uxore sua debitum conjugale solet exigere, etiam tempore menstruorum.

R. Non audemus declarare in tali casu Ægidium reum peccati mortalis; verumtamen vix ac ne vix quidem negari potest, eum committere peccatum, quod vocatur *grave veniale*. Certe periculum est, ne ex tali coitu nascatur proles imperfecta, quod solum satis movere potest conjugatos, ut in hisce circumstantiis ab actu conjugali abstineant. Quod vero legitur Levit. cap. 20. v. 18. *Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, interficientur ambo de medio populi sui*, dictum puta juxta ritum legalem, ac proinde una cum lege obsoletum. *Pontas.*

NOTA. Sentiendum cum Ferraris v. *Debitum conjugale*, hoc peccatum ex suo genere esse mortale.

CASUS X. Quæritur, an mulier fluxum menstruum patiens teneatur ex conscientia reddere debitum marito illud enim expositum, etsi sciat presentem uxoris infirmitatem.

R. Non licet uxori in hoc statu petere debitum a marito; sed si maritus exigit illud, sciens infirmitatem, precibus & monitis adhibitis ab uxore, ut maritus abstineat, non ita tamen efficaciter, ut sit illi occasio incidendi in damnabiles corruptelas, licet uxori reddere. Si vero maritus ignorat infirmitatem, uxor potest sub aliquo prætextu se excusare,

dum maritus petit debitum, & si non desistit, illud reddere. *Pontas.*

NOTA. Uxores tenentur maritos tempestive ac opportune monere, quando advertunt fluxum menstruum, ut moniti caveant ab objectis & causis adversis continentie.

CASUS XI. Bibiana uxor Claudii patitur consueta menstrua singulis mensibus per decem dies aut circiter. Quærit, an tuta conscientia possit a marito debitum exigere eo tempore, quo laborat infirmitate, sciens præsertim, se esse sterilem, & proinde non esse parituram ex habenda copula.

R. Debet tunc temporis non solum ab exigendo debita abstinere, sed etiam excusare se erga maritum, si peteret. *Quando mulier menstrua patitur, ait S. Thomas non potest esse certum, eam esse sterilem, quædam enim in juventute sunt steriles, quæ processu temporis sunt fecundæ. Pontas.*

CASUS XII. Eutropius tribus adhuc annis factus est feminifluus. Potestne tamen exigere debitum conjugale?

R. Potest exigere, sicut & leprosus; quia, quamvis semen ex infirmitate fluens non sit prolificum, potest tamen esse tale in actu conjugali. *Pontas.*

CASUS XIII. Armogastes solet exigere debitum etiam tunc, quando ejus uxor est gravida. Movet sibi scrupulum, eoquod dictum ipsi sit, id sine peccato fieri non posse.

R. Peccat revera venialiter, etsi nullum periculum subesset abortus. Et ratione hujus periculi utpote valde rari non debet prudens Confessarius prohibere usum matrimonii eo tempore, quo uxor est gravida. *Pontas.*

NOTA. Copulam cum gravida raram absque motivo vitandæ in alterutra parte incontinentiæ censeo esse venialem; sed consuetudinem irrefrenatam perpetuo coeundi cum gravida, quoties libido inflammata colloquiis vel comœdiis, vel libris, aut aspectibus lascivis suggererit, censeo esse deordinationem plus quam bestialem, inferno dignam.

CASUS XIV. Eberhardus & uxor ejus tempore belli dlu conclusi tenebantur in templo: cum autem ille in evidenti periculo incontinentiæ comprehensum se cerneret, ad eam evitandam licite exigi posse debitum credidit.

R. Maritus & uxor peccarunt mortaliter; & hæc est sententia probabilissima, & sola vera. *Pontas.*

CASUS XV. Argyrophilus emisit votum ingrediendi Religionem, aut suscipiendi sacros ordines; & nihilominus, quin obtinuerit dispensationem, contraxit matrimonium, illudque consummavit.

R. Quam-

R. Quamvis peccaverit mortaliter consummando, post consummationem tamen potest reddere & petere debitum. Si tamen vovendo ingressum in Religionem habuisset intentionem vovendi perpetuam castitatem, non posset absque gravi peccato exigere debitum: & hæc circa votum Religionis. Si Argyrophilus ante initum matrimonium vovit suscipere sacros ordines, peccavit graviter illud ineundo, imo peccavit jam per solum propositum illud ineundi; & hinc multo magis peccavit consummando. Contracto tamen semel matrimonio non amplius tenetur voto suo, quod etiam ante consummationem implere non potuisset, cum matrimonium ratum dissolvi non possit per susceptionem sacrorum ordinum. *Pontas.*

CASUS XVI. Michaëlia emisit votum continentie cum consensu mariti sui.

R. Si maritus habuit positivam intentionem in perpetuum renunciandi suo juri petendi debitum, peccat mortaliter id exigendo; si vero non habuit talem intentionem, absque peccato petere poterit, quoties voluerit. Unde sequitur, quod, si votum fuit emissum sine consensu mutuo, aut inscio alterutro conjugum, vovens sub peccato mortali teneatur reddere debitum, quoties petitur; licet non possit exigere absque gravi peccato. Verum *vovenda talia non sunt a conjugatis, ait S. Augustinus, nisi ex consensu & voluntate communi; & si præpropere factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quam persolvenda promissio: neque enim Deus exigit, si quis ex alieno aliquid voverit, sed potius usurpare vetat alienum. Pontas.*

NOTA. Consensus mariti in votum continentie ab uxore imprudenter exigeretur, nisi eo animo, ut relinquatur intacta: continere enim etiam ex voto licite se potest sine consensu mariti. Itaque consensus mariti importat obligationem reciprocam.

CASUS XVII. Marcus dubitat de valore matrimonii sui, nec adhibita licet omni diligentia veritatem detegere potest; uxor tamen ejus in bona fide est.

R. Debet deponere dubium suum, eoque deposito absque scrupulo potest petere debitum: si vero non posset illud deponere, peccaret mortaliter petendo debitum. *Pontas.*

NOTA. Si dubium jam antecessit contractum matrimonialem, & instituto diligenti examine adhuc sint tot ac tam validæ rationes contra valorem matrimonii, quod & quales sunt pro valore, Marcus primo bimestri nec petere nec reddere potest debitum; eo finito, quamdiu dubium perseverat, solum potest reddere. Si vero dubium primum supervenit post ceptam possessionem conjugalem, stan-

te æquali dubio in utramque partem, non tenetur Marcus Cæsare ab usu conjugii.

CASUS XVIII. Publia uxor Paulini post mortem sororis suæ Sabinæ plures reperit epistolas amatorias a Paulino adhuc soluto ad eam datas: occurrentes ibidem termini violentam ipsi suspicionem creant, ne non turpe Paulinum inter & Sabinam intercesserit commercium: cumque sciat, res ita si se habeat, suum cum Paulino matrimonium esse nullum, dubitat de valore ejusdem: & hoc dubium vehementer turbat conscientiam ipsius, quoties maritus petit debitum.

R. Dubium hoc, si solum leve est sine solido fundamento, non est curandum; si nititur gravi fundamento, potest reddere debitum, sed non exigere: si res incipiat fieri evidens, ita ut certum ipsi sit, intercessisse tale commercium, nec reddere, nec petere potest debitum. Et si coram Judice probare nequeat nullitatem matrimonii, debet Publia servare continentiam. Interea tamen securissime agat, si hac super re sequatur consilium Confessarii. *Pontas.*

NOTA. Stante dubio stricte dicto Publia potest etiam petere debitum. Vide casum præcedentem. Confessarius autem optime faciet, si in simili casu consulat Episcopum, aut pro securitate recurrat ad Pœnitentiarium pro obtinenda dispensatione; aut petat Publia dispensationem a Regulari privilegiato. Vide *Ferraris v. Debitum conjugale.*

CASUS XIX. Fabia uxor Matthæi per violentiam, cui resistere non potuit, & absque ullo consensu commisit incestum cum consanguineo mariti sui.

R. Hæc affinitas non privat Fabiam jure petendi debitum a marito suo; nam peccatum ipsius est tantum materiale. Sed nec affinitas, ait, Innocentius III., quæ post contractum legitime matrimonium inter virum & uxorem inique contrahitur, ei debet officere, quæ hujusmodi iniquitatis particeps non existit, cum suo jure non debeat sine sua culpa privari. Observari hic meretur, per incestum amitti jus petendi debitum, etiam si peccans ignoret, hanc incestui pœnam esse annexam. *Pontas.*

CASUS XX. Adagremis uxor Thomæ commisit incestum cum fratre mariti sui, attamen gravi metu adacta, mortis nimirum in continenti infligendæ; idque non latet Thomam.

R. Absque peccato Thomas uxori suæ denegare potest debitum. Cum, ut ait S. Augustinus, pudicitia virtus sit animi, comitemque habeat fortitudinem, qua potius qualibet mala tolerare, quam malo consentire decernat. *Pontas.*

CASUS

CASUS XXI. Onesiphorus a tempore initi matrimonii commisit incestum cum consanguinea uxoris suæ, ignarus, se per hoc privari jure petendi debitum.

R. Si affinitas est in primo aut secundo gradu, peccat mortaliter non obtenta prius dispensatione legitima exigendo debitum, quamvis ignoraverit, peccato suo hanc pœnam esse annexam. Si vero affinitas est tantum in tertio aut quarto gradu, non potest peccati mortalis argui, si exigat debitum. *Pontas.*

NOTA. Impedimentum principaliter non est pœna, sed inhabilitas, quæ incurritur ab ignorante.

CASUS XXII. Si autem Onesiphorus commisset præfatum incestum in primo aut secundo gradu post contractum quidem matrimonium, sed ante consummationem sui matrimonii?

R. Non potest illud consummare absque dispensatione Episcopi. Imo sine dispensatione ne quidem potest reddere debitum ad petitionem uxoris. *Pontas.*

CASUS XXIII. Paulinus commisit adulterium cum quadam ex proximis consanguineis suis, aut cum affine uxoris suæ.

R. Affinitas hæc non privat ipsum jure petendi debitum. *Pontas.*

CASUS XXIV. Valerius commisit adulterium cum sorore aut nepte uxoris suæ.

R. Si uxor partem non habuit in peccato mariti sui expresse vel tacite consentiendo, ipsa potest exigere debitum. Consuli tamen potest ipsi, ne petat debitum. Hæc responsio est ad mentem Innocentii III. qui ait: *Uxor & a commixtione viri abstineat propter publicam honestatem, & in continentia maneat, donec vir viam universæ carnis ingressus fuerit, diligenter est monenda.* Verum hæc sunt tantum de consilio, ut ex sequentibus colligitur: *Quodsi forte commonitioni parere recusans talis fuerit, ut de lapsu timeatur ipsius, vir eius poterit & debeat cum Dei timore debitum ei solvere conjugale.* *Pontas.*

CASUS XXV. Genovesa uxor Sylvestri magnam admodum aversionem habet a solvendo debito conjugali, & ex hac sola ratione putat, se id licite marito recusare posse.

R. Errat Genovesa, cum absque peccato mortali non possit negari debitum marito expresse & ex jure sibi debito id petenti. Si vero tepide admodum peteret, præsumi posset, id solummodo fieri in signum amicitiae, & tunc solummodo

a peccato mortali excusaretur uxor denegando; nisi tamen adverteret, ex hac denegatione maritum incontinentiæ expositum iri. *Pontas.*

CASUS XXVI. Cordula invita nuptui tradita Gastonio, primo nuptiarum die ei recusavit debitum, etsi instanter petenti.

ꝑ. Si habuit animum ingrediendi Religionem, nullatenus peccavit; absque tali animo a peccato mortali excusari non potest. *Pontas.*

Nota. Hic animus deliberativus debuit marito ante nuptias manifestari, nec debet in eodem cum eo thoro decumbere. Alioquin se faciet multorum peccatorum mortalium & diffidorum irreconciliabilium ream.

CASUS XXVII. Si autem Cordula post lapsum duorum mensium, quos Ecclesia concedit ad deliberationem noviter conjugatis, qui volunt ingredi Religionem, adhuc persisteret in proposito eam ingrediendi, tenereturne sub peccato mortali reddere debitum?

ꝑ. Non posset excusari a peccato mortali, si negat debitum. Si tamen etiam post lapsum duorum mensium nondum consummato matrimonio ingrederetur Religionem, & emitteret solemnem professionem, ista professio foret valida, eaque dissolveret matrimonium. *Si quis dixeris, inquit Concilium Tridentinum sess. 24. Can. 6., matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem Religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit. Pontas.*

CASUS XXVIII. Nicola non audet aperte petere debitum a marito suo; signis tamen sat manifestis indicat desiderium suum.

ꝑ. Maritus ea signa, advertens tenetur in conscientia uxori reddere debitum. *Pontas.*

CASUS XXIX. Amalia foemina nobilis advertit quandoque, virum, qui est inferioris conditionis, indirecte petere debitum.

ꝑ. Non tenetur uxor reddere debitum marito, nisi id expresse petat: id tamen solum intelligendum est juxta praesumptionem communem & ordinariam; si enim maritus timidæ esset indolis, eumque uxor ratione eminentioris status suo penitus subjugasset imperio, ipsa teneretur reddere debitum, licet ille tacite solum petat. *Pontas.*

CASUS XXX. Junia habet maritum valde incontinentem, qui interdum exigit debitum ab ea, etsi notabili infirmitate ipsa laboret.

ꝑ. Neque ex justitia neque ex charitate tenetur reddere debitum, cum potior ratio habenda sit sanitatis. Idem in simili casu sentiendum de viro. *Pontas.*

Nota. Non sunt autem inter rationes conservandæ sanitatis numerandæ molestiæ gravitatis, lactationis & educationis prolium: hæc enim incommoda sunt inseparabilia a statu ac conditione uxoris.

CASUS XXXI. Joanna adhuc lactans infantem suum primogenitum, convenitur a marito suo pro solvendo debito conjugali. Quærit, num durante lactatione teneatur illud exsolvere.

ꝑ. Si Joanna per experientiam agnoscat, ex usu matrimonii lac corrumpi, illudque nocivum fieri infanti, aut illud ita deficere, ut non amplius sufficiat pro nutritione infantis, absque peccato potest recusare debitum; imo nec maritus potest illud petere absque omni peccato. Si tamen in marito detur periculum incontinentiæ, uxor, si potest, infantem ab lactandis committat nutrici, sicque mariti sui infirmitati subveniat. Si autem ratione paupertatis non possit pro mercede conducere nutricem, absolute marito denegandum est debitum. *Pontas.*

CASUS XXXII. Ludovica recenter prolem enixa est. Teneturne marito reddere debitum id avide exigenti?

ꝑ. Certum est, in his circumstantiis uxorem tuta conscientia posse denegare debitum. Si tamen, ut ait Sylvius, tali tempore congregiantur, non videtur esse mortale, nisi aliquod damnum inde sit rationabiliter timendum. *Pontas.*

CASUS XXXIII. Eleonora in omni puerperio vita periclitata est; ad hæc medici & chyrurgi declararunt, eam, si denuo pareret, mortem non evasuram.

ꝑ. Non tenetur reddere debitum marito, quacumque instantia id petat. Obligatio exponendi vitam suam corporalem pro salute spirituali proximi solum in extrema necessitate locum habet; necessitas autem mariti in hoc casu non est extrema, cum ipsi suppetant alia media vitandi incontinentiam, ut oratio, jejunium &c. *Quid enim, ait S. Augustinus, si aliquo diuturno & insanabili morbo corporis teneatur conjux, quo concubitus impediatur? quid si captivitas vel vis aliqua separet, ita ut sciat vivere maritus uxorem, cujus sibi copia denegatur? censeturne admittenda incontinentium murmura, & permittenda adulteria? Pontas.*

Nota. Sentio, Eleonoram, etsi jam decies, aut vigesies periclitata sit in partu, teneri ad reddendum debitum marito, id instanter, & raro, & moderate exigenti, ne ejus natura nimis debilitetur. Frequens periculi evasio est potius argumentum spei, ita ut certa mors præ-

prænuñciari non possit; ad periclitandum autem omnes uxores obligantur. Vide Cas. 57.

CASUS XXXIV. Anna a longo jam tempore vivit admodum devote, & singulis diebus dominicis & festis ad epulum accedit Evcharisticum: maritus autem efficaciter eam urget hisce diebus ad reddendum debitum.

ꝑ. Anna potest reddere debitum absque peccato, imo peccaret illud negando non solum contra charitatem, sed & contra justitiam. Tenetur unus alteri, ait S. Thomas, debitum reddere quocumque tempore & quocumque hora, salva debita honestate, quæ in talibus exigitur. Pontas.

NOTA. D. Gregorius M. docet, tales relinquendos suo judicio, hoc est, distamini, an recentes a sensu venereo, quem etiam reddens relate ad votum petentis, & modo meliore ad finem operis in se excitare tenetur, ad pios animi affectus Sacramento congruos, ad concipiendum devotionis ac fervoris stimulum, ac ad fructum Sacramenti inter actus virtutum recipiendum propria mentis experientia rite dispositos sese existiment.

CASUS XXXV. Bassianus solet in ebrietate ab uxore petere debitum.

ꝑ. Si Bassianus in ebrietate non sit amplius compos rationis, uxor non tenetur ei reddere debitum. Idem dicendum de marito furioso aut amente; supposito tamen, quod uxor non prævideat, maritum ob denegationem debiti lapsurum in incontinentiam; tunc enim teneretur reddere ex præcepto charitatis. Pontas.

NOTA. Id verum, si uxor judicet, aut prudenter dubitet, maritum adhuc esse capacem peccati mortalis formalis liberi in se.

CASUS XXXVI. Antonius admodum pauper, cum jam numeraret sex liberos, ultra annum jam abstinuit ab usu matrimonii, licet uxor ipsius sit adhuc juvenis; sæpius insuper ipsi denegavit debitum, ne cresceret numerus prolium, ipseque in eum statum redigeretur, quo eas alere non posset.

ꝑ. Hæ rationes non sunt sufficientes ad hoc, ut excuset maritum a redditione debiti, etsi petitio tantum indirecte aut interpretative fiat. Pontas.

CASUS XXXVII. Lucas & Sophia conjuges ante vel post consummationem matrimonii mutuo consensu emiserunt votum servandæ deinceps continentiae.

ꝑ. Neu-

ꝑ. Neuter potest exigere aut reddere debitum absque peccato mortali; adeoque mutuo sibi denegare possunt debitum. Pontas.

NOTA. Abstineant tamen a cohabitatione quoad thorum; & si una pars videat, votum ex parte alterius imprudenter esse emissum, aut moraliter inobservabile, tenetur consentire in facultatem impetrandi pro se dispensationem in ordine ad petendum debitum.

CASUS XXXVIII. Hildrudis, etsi castitatem voverit, nupsit Alboino; sed dolet de peccato, quod contra votum suum commiserat.

ꝑ. Si adhibitis omnibus mediis votum servandi, ad quod sub pœna novi peccati mortalis obligatur, a marito propositum suum assequi non potuit, potest quidem consummare matrimonium reddendo debitum; sed nunquam licebit ei petere sive expresse sive tacite. Pontas.

CASUS XXXIX. Potestne uxor reddere debitum viro sine culpa lethali, dum ille recusat modum & situm concubendi debitum servare?

ꝑ. Quoties copula non fit in vase debito, aut extra illud semen effunditur, vel adest manifestum illud effundendi periculum, sive id fiat voluntarie, sive quia eo modo vir concumbit, quo non potest semen uxor recipere, vel receptum retinere, semper est peccatum lethale; & non debet uxor debitum reddere. Quando autem ordinarium ac debitum situm non patitur corporis dispositio, nullum est peccatum respectu mulieris; modo in vase debito perficiatur copula, nec ex utraque parte pollutionis adit periculum. Pontas.

CASUS XL. Nestor ita est senio confectus, ut præ naturæ debilitate non possit amplius copulam perficere.

ꝑ. Si non sit tam impotens, ut saltem semel in uno vel altero mense copulam possit perficere, teneri videtur uxori, & uxor ipsi reddere debitum sub peccato mortali; si vero non valeat omnino, tenetur uxor ei denegare. Pontas.

CASUS XLI. Aufreberta potestne marito suo lepra infecto denegare debitum, eoquod sit in periculo idem malum contrahendi?

ꝑ. Non potest, cum uxori minus sit periculum contrahendi lepram a viro leproso, quam viro eandem contrahendi ab uxore leprosa. Adhuc magis tenetur reddere debitum, si in petente manifestum foret periculum incontinentiæ. Si nullis obligatio in casu ejusmodi reddendi debitum datur, quando bonum publicum id exigit, ut si v. g. Rex lepra infectus prole careret; & denique si quis conjugum scienter nupsit personæ lepra infectæ. Ut tamen ejusmodi conjux fecu-

securius consulat suæ conscientiæ, peritos consulat medicos oportet, qui judicent de qualitate morbi, periculumque determinent. *Pontas.*

CASUS XLII. Ekardus fuit nominatim excommunicatus per sententiam juridice latam a Vicario Generali.

¶ Uxor nihilominus ipsi tenetur reddere debitum sub peccato mortali.

CASUS XLIII. Aredius sodomizæ vel bestialitatis crimine sese turpiter commaculavit.

¶ Certum est tam abominandi viri uxorem, ipsi quantumvis instanti, debitum omnino denegare posse. Verumtamen, si quis cum propria uxore consentiente contra naturam concumberet, neuter ob eam causam se ab altero quoad thorum posset separare, nec ideo alter alteri pœnam, quam ipse meruit, irrogare. *Pontas.*

NOTA. Hæc denegatio spectato ordine charitatis tantum eousque duret, usque dum maritus promittat, & uxor speret constantem emendationem.

CASUS XLIV. Delphina catholica nupsit Calvinistæ cum expresso pacto, ut sibi liceret liberos, quos paritura esset, promovere ad baptismum catholicum, eosque in Religione catholica educare. Maritus nihilominus primam prolem curavit a Ministro hæretico in templo Calvinistarum baptizari, eamque educari in hæresi.

¶ Delphina serio id conqueratur marito; & si ille spondeat, id non amplius eventurum, non debet ipsi denegare debitum. Si autem & altera vice datam fidem frangat, jure ipsi id denegat, ne ipsa sibi doloris materiam subministraret in lucem edendo liberos, quos prævideat aliquando fore hæreticos, & consequenter reprobatos. *Pontas.*

CASUS XLV. Sempronius contraxit cum Bertha matrimonium in facie Ecclesiæ. Paulo post cum juramento uxori affirmat, se non habuisse verum consensum, aut intercedere impedimentum dirimens, eoquod prius peccasset cum sorore Berthæ.

¶ Regulariter loquendo Bertha debet credere, maritum mentiri ac pejerare; hinc jure ab ipso exigit debitum conjugale. Si tamen dictis Sempronii fidem adhiberet, etsi sine sufficienti fundamento, peccaret mortaliter sive exigendo, sive reddendo debitum. Quod attinet Sempronium, ipse per assertionem suam se privavit jure exigendi debitum. *Pontas.*

NOTA. Bertha fideliter exposito casu deberet suum judicium submittere aliorum solidiori & indifferenti judicio.

CASUS XLVI. Mathildes persuasa testibus fide dignis, maritum suum occubuisse in bello, Religionem ingreditur, elapsoque anno probationis professionem solemnem emittit. Post aliquod annos redit maritus, & uxorem repetit.

¶ Indispensabiliter Mathildes tenetur redire ad maritum, ipsique reddere debitum, saltem nisi alia justa causa, ut si v. g. maritus commisisset adulterium, eam ab hac obligatione eximat. Ipsa autem nec expresse nec interpretative potest exigere debitum, & quidem sub peccato mortali. Post mortem mariti tenetur servare castitatem. Innocentius III. declaravit, professionem solemnem Religionis factam ab altertro conjugum, ignorante aut non consentiente comparte, esse prorsus nullam. Nihilominus tamen juxta declarationem Cœlestini III. ea obtinet vim voti simplicis continentiæ, quo ejusmodi uxor post mortem mariti obstricta est, licet non teneatur denuo amplecti Religionem. *Pontas.*

NOTA. Ne quidem adulterium solvit legem charitatis & obligationem recipiendi poenitentem.

CASUS XLVII. Symphorosa credens, maritum suum in bello occubuisse, bona fide nupsit alteri viro, cum eoque consummavit matrimonium.

¶ Si certa sit, suum priorem maritum adhuc esse in vita, non potest amplius alteri viro reddere debitum, etsi per excommunicationem compellatur. Quamvis oriatur scandalum ex separatione a secundo marito, aut etiam periculum ipsam vitam amittendi, nihilominus *utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur.* In hoc casu consulti posset uxori, ut sub prætextu, quemcumque prudens judicium suggererit, discedat in locum remotum, ubi nulla occasio scandali. *Pontas.*

CASUS XLVIII. Antonia contracto jam cum Gilberto matrimonio ex persona sive digna comperit, intercedere impedimentum dirimens.

¶ Si vel ex hoc solo testimonio id verum esse crederet Antonia, non posset reddere debitum absque peccato mortali.

NOTA. Non necesse est, ut hoc credat esse verum; sufficit, si judicet esse stricte dubium.

CASUS XLIX. Angela dubitat de valore secundi sui matrimonii ob suspicionem, quam habet, priorem suum maritum vivere, quem mortuum credebat.

ꝑ. Si suspicio est levis & male fundata, quin tamen certitudinem pariat, potest quidem Angela reddere debitum, sed non petere. Quod si ipse maritus alter versaretur in tali suspicione, nec ipse nec uxor posset petere aut reddere debitum. *Pontas.*

NOTA. Si matrimonium cum dubio inchoavit, nec reddere potest, nec petere. Si autem bona fide inchoavit, utrumque potest, usque dum reperiatur certitudo oppositi. *Vide* Cas. 17.

CASUS L. Flaminia nullum habet dubium de valore sui matrimonii; habet tamen tale maritus, nec potest id deponere.

ꝑ. Si sciat Flaminia, maritum perseverare in dubio, absque peccato potest ipsi denegare debitum. Ipsa nihilominus, cum sit in bona fide, habet jus & reddendi, & petendi debitum. *Pontas.*

NOTA. Male denegat, quod iuste potest reddere, imo tenetur reddere; quia ad ipsam non pertinet examinare qualitatem dubii & conscientiam mariti, qui forte consuluit peritiores se, vel certiora comperit.

CASUS LI. Erasmus baptizavit proprium infantem.

ꝑ. Si Erasmus infantem baptizavit ex malitia, sciens, talem actionem esse illicitam, amisit jus exigendi debitum, & uxor non tenetur ipsi reddere, nisi prius obtinuerit legitimam dispensationem ab Episcopo. Si autem baptizavit in casu necessitatis, uxor non potest ipsi debitum negare. *Pontas.*

CASUS LII. Euladius videns prolem suam recens natam in periculo vitæ constitutam, eam baptizat in præsentia obstetricis, quæ facillime eandem baptizare potuisset.

ꝑ. Probabilior opinio est, Euladium non excidisse jure petendi debitum ab uxore sua; sed opinio opposita, licet minus probabilis, est tamen magis tuta in praxi. Primam opinionem posset quis sequi ex hoc principio; quia non existit Canon, qui in hoc casu præjudicet juri conjugali, legesque pœnales restringendæ potius sunt quam extendendæ. Si tamen non obstant hac ratione perseveret dubium, pro dispensatione adeundus est Episcopus. *Pontas.*

CASUS LIII. Donatianus & Barbara sibi invicem promiserunt, per totam quadragesimam & octavam Paschæ se vellem abstinere ab usu conjugii.

ꝑ. Si ambo consentiant, possunt ante lapsum hujus temporis exercere actus conjugales; si autem alterutra pars dis-

fen-

fentiat, tunc altera non potest in rigore loquendo dissentientem ad id obligare. *Pontas.*

CASUS LIV. Quid autem dicendum, si Donatianus & Barbara suam promissionem juramento confirmassent?

ꝑ. Tunc opus foret, ut juramentum relaxetur a Superiore Ecclesiastico, si mutuo consensu vellent dissolvere conventionem initam.

CASUS LV. Peccatne mortaliter vir, qui concubens cum uxore se retrahit ante seminis emissionem?

ꝑ. Peccat vir; non vero peccat uxor, quæ non consentit, imo vero, quantum potest, obstitit. *Pontas.*

NOTA. Hæc retractio non potest excusari a mortali, utpote conjuncta cum periculo proximo pollutionis in se, vel in uxore.

CASUS LVI. Celina solvens debitum conjugale totum viri semen, vel aliquam ejus partem post concubitum expellit.

ꝑ. Peccat mortaliter, nisi casu vel infirmitate virtutis retentivæ præter intentionem illud expellat. *Pontas.*

CASUS LVII. Uxor quædam non potest fieri prægnans, quin se exponat certo mortis periculo.

ꝑ. Non tenetur reddere debitum suo marito, imo nec potest absque offensa Dei. Nihilominus omnia possibile tentare debet, ut eo adducat maritum, ne in eodem cum ipso lecto decumbere cogatur, & ne deseratur ab ipso, supposito, quod tuta conscientia non possit ei reddere debitum. *Fromageau.*

NOTA. Contrarium superius Cas. 33. fuit ostensum. Aliud dicendum, si v. g. ob rupturam, moraliter certum esset, matrem cum prole perituram.

CASUS LVIII. Gillula uxor Martini nunquam peperit absque vitæ periculo.

ꝑ. Non tenetur reddere debitum marito: hic autem idoneum ac prudentem adeat Confessarium, ut ex illo cognoscat, quibus potissimum remediis cavere sibi possit ab incontinentia. *Fromageau.*

CASUS LIX. Uxor quædam habet maritum comitiali morbo laborantem.

ꝑ. Tenetur nihilominus reddere debitum petenti. Metus, ne inficiantur liberi, non est ratio sufficiens ad eam eximendam ab hac obligatione. Ponderandæ potius sunt rationes conscientie, quas maritus potest habere. *Fromageau.*